

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

**Соціальний педагог – спеціаліст
із соціального виховання**

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої
20-річчю підготовки соціальних педагогів у ХДАК,
15-річчю кафедри соціальної педагогіки

27 жовтня 2011 року

Харків, ХДАК, 2011

ББК 74.61
УДК 37.013.42 (09)
С 69

Друкується за рішенням ученої ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 3 від 30.09.2011)

Редакційна колегія:

В. М. Шейко	д-р іст. наук, проф., ректор ХДАК;
Н. М. Кушнаренко	д-р пед. наук, проф., проректор з наукової роботи ХДАК;
А. О. Рижанова	д-р пед. наук, проф., проректор з науково-педагогічної та виховної роботи ХДАК, зав. каф. соціальної педагогіки;
Ю. В. Клочан	канд. пед. наук, ст. викладач каф. соціальної педагогіки, голова ради молодих учених ХДАК;
Н. О. Максимовська	канд. пед. наук, доц. каф. соціальної педагогіки.

С 69 Соціальний педагог – спеціаліст із соціального виховання : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю підготовки соціальних педагогів у ХДАК, 15-річчю кафедри соціальної педагогіки, 27 жовтня 2011 р., / Під ред. проф. А. Рижанової та ін. – Х. : ХДАК, 2011. – 137 с.

ISBN 978-966-8308-34-5
У науковому збірнику висвітлюються доробки провідних учених, науковців, практиків у галузі соціальної педагогіки, зокрема щодо теорії, історії соціального виховання різних соціальних суб'єктів, специфіки діяльності соціального педагога в різноманітних інституціях, установах, організаціях суспільства

ББК 74.61
УДК 37.013.42 (09)

ISBN 978-966-8308-34-5

© Харківська державна академія культури, 2011 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО РЕКТОРА ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

Василь Миколайович Шейко
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент Академії мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

У 1991 році Харківський державний інститут культури став ініціатором базової підготовки в Україні фахівців вищої кваліфікації за напрямом «Соціальна педагогіка». Кафедра педагогіки і психології (завідувач доцент Б. П. Іщенко) відтепер вважалася не лише загальноузівською, оскільки викладачі здійснювали підготовку з дисциплін педагогічного циклу для студентів усіх факультетів, але й випусковою, оскільки відповідала за навчання майбутніх соціальних педагогів.

У серпні 1996 р. відбулося реформування кафедри педагогіки і психології та створення на її засадах двох кафедр: соціальної педагогіки (завідувач доцент Ю. М. Нагорний) та соціальної психології (завідувач доцент А. О. Церковний).

Нині науковий пенз кафедри найвищий. У відповідності до вимог вищої школи кафедру очолює доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка, професор. Усі викладачі мають ступінь кандидата педагогічних наук за відповідним фахом, двоє з них – наукове знання доцента.

Викладачами кафедри розроблені методологічні, а саме культурологічні, засади соціальної педагогіки, акцентовано увагу на процесі соціального виховання особистості як цілеспрямованому створенні в соціокультурному середовищі сприятливих умов для розвитку соціальності людини, групи, що уможливило прискорення розвитку культури країни.

На кафедрі успішно функціонує магістратура та аспірантура, здійснюється наукова співпраця з провідними кафедрами соціальної педагогіки Харкова, Києва, Луганська, Тернополя, Умані, Сум, Слов'янська тощо.

І, врешті-решт, змістом соціально-виховної роботи на третьому, постпенітенціарному, етапі ресоціалізації неповнолітніх засуджених, коли вони вже потрапляють на волю, виступає соціально-педагогічний патронаж неповнолітніх, звільнених із колонії, спрямований на відновлення або ж встановлення соціально корисних відносин і статусу; вирішення проблем забезпечення житлом, продовження освіти, професійного навчання, працевлаштування; корекція індивідуальних рис, що заважають соціальній адаптації; захист прав і представлення інтересів звільненого; нейтралізація негативного впливу соціального середовища; здійснення психологічної підтримки; закріплення досягнутих у процесі виконання покарання позитивних результатів і досягнення цілей ресоціалізаційного процесу.

*Наталія Павлівна Краснова
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
Інституту педагогіки і психології
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Головним завданням прийомної сім'ї, де виховується дитина з функціональними обмеженнями, є забезпечення таких умов життя, за яких фізичні вади й захворювання якнайменше заважатимуть досягненню максимально індивідуально можливого рівня розумового розвитку. Умови для стимуляції розумового розвитку дітей-інвалідів у прийомних сім'ях:

1. Відповідні умови спроможні встановлювати елементарні причини, наслідкові зв'язки, а отже й опанувати певні навички самообслуговування, необхідні для самостійного або частково самостійного дорослого життя.

2. Систематичне змістовне спілкування в якомога ширшому оточенні. Методи і засоби спілкування повинні бути різними, в залежності від характеру вад і захворювань – засоби для забезпечення мобільності у фізичному пересуванні, засоби компенсації вад мови, слуху, зору тощо; різноманітні методи з арсеналу медичних, педагогічних, соціальних технологій.

3. Матеріальне становище сім'ї. У сім'ї можуть виникнути потреби в додаткових медичних і побутових послугах, придбанні засобів компенсації вад і захворювань, організації спеціального харчування, додаткові транспортні витрати.

4. Морально-етичні умови. Щодо комплексу проблем, які батьки суб'єктивно відносять до морально-етичної сфери (психічне навантаження, нерозуміння, самотність тощо), то це значною мірою спричинено досить конкретними недоліками, притаманними різним сферам діяльності, пов'язаної з інвалідністю (інформаційній, правовій, освітянській, соціальній, транспортній тощо).

5. Удосконалення механізмів застосування й виконання вимог законодавства. Питання нормативно-правового врегулювання соціальної допомоги сім'ям, які виховують дітей-інвалідів, у більшості випадків пов'язані з недосконалістю механізмів застосування й виконання вимог законодавства, неповним задоволенням потреб бюджетів відповідних організацій і закладів, низьким рівнем професійної етики фахівців соціальних, педагогічних і медичних установ, які опікуються такими сім'ями.

6. Світоглядні умови. Існують і світоглядні проблеми, які певною мірою перешкоджають підвищенню ефективності державної системи підтримки сімей, що виховують дітей-інвалідів. Назріла необхідність переходити від випадкового, несистематичного висвітлення проблем таких членів суспільства, окремих інформаційних кампаній і підтримуючих заходів до постійної, законодавчо передбаченої діяльності для формування в громадській свідомості сучасних уявлень про соціальну роль і місце осіб з функціональними обмеженнями.

7. Умови організації освіти. Особливі потреби і обмежені можливості таких дітей породжують ряд специфічних проблем освіти. Суб'єктивні оцінки батьків містять нарікання на недостатній рівень освітньої й виховної роботи в спеціальних закладах, нестачу спеціальних секцій для занять музикою, танцями, доступними видами спорту, брак дитячих творчих осередків для дітей з обмеженнями і талановитих педагогів, незадовільну роботу з інтеграції дітей з обмеженнями в колективи звичайних загальноосвітніх шкіл, незручне територіальне розташування спеціальних закладів освіти.

8. Продовження освіти. Згідно Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» вихованці з обмеженими фізичними можливостями й збереженим інтелектом, які закінчили 9 класів основної школи, або здобули середню освіту, направляються на

працевлаштування або навчання в інші навчальні заклади. Але такі діти інколи відчують штучні труднощі при вступі, особливо до державних вищих навчальних закладів з великим конкурсом.

9. Умови працевлаштування. Залишається досить гострою проблема працевлаштування таких дітей. Законодавчо визначеного нормативу робочих місць для інвалідів (4% від загальної кількості працюючих).

10. Система охорони здоров'я. Діюча в Україні система здоров'я поки що недостатньо пристосована до потреб сімей, які виховують дітей з функціональними обмеженнями. Вона не розрахована на надання первинної і подальшої постійної психічної допомоги, на забезпечення постійного нагляду за перебігом хвороби дитини і станом здоров'я інших членів сім'ї, відповідного своєчасного консультування, прогнозування всіх імовірних медичних наслідків інвалідності для сім'ї.

*Ярослава Ігорівна Юрків
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки
Інституту педагогіки і психології
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ РОЗУМОВО ВІДСТАЛУ ДИТИНУ

Родину, яка має дитину з розумово відсталістю, відрізняє те, що опікуватися цією дитиною доведеться протягом усього її життя. Навіть досягнувши дорослого віку і набувши побутової та певної соціальної компетентності, розумово відстала дитина потребує повсякденного наставництва, а також представництва і захисту своїх інтересів за межами родинного кола. Для батьків така дитина уособлює їхню щоденну реальність та нелегкий життєвий обов'язок. Одне з найважливіших питань спеціалістів, які працюють з цими сім'ями, – допомогти батькам повірити в себе, у власні сили, щоб вони могли подолати всі проблеми, пов'язані з вихованням їхньої дитини. Роботу соціального педагога з батьками, що виховують розумово відсталу дитину можна поділити на три етапи.

На першому етапі, після з'ясування діагнозу, потрібно надати «швидку» допомогу, завданням якої є психотерапевтична і просвітницька робота з матір'ю та іншими членами родини (особливо з

батьком) та перші поради-рекомендації, до кого звернутися за допомогою.

На другому етапі роботи соціального педагога важливим є створення груп взаємодопомоги батьків та інших членів сім'ї, передусім братів і сестер. Адже, залежно від взаємин у сім'ї, вони можуть бути опорою і захистом своїм рідним, оскільки здатність до співчуття, вихована у них з дитинства, та специфічний досвід спілкування, розуміння поведінки й інтересів розумово відсталої дитини залишається на все життя. Наступним кроком у роботі з родиною є виховання дітей, що передбачає заняття за програмами раннього втручання або навчання дітей в інтегрованих групах дитячого садка. До обов'язків соціального педагога входить надання інформації та навчання батьків. Для того, щоб батьки могли прийняти відповідне рішення щодо надання послуг дитині, оформлення пенсії, пільг, домашніх занять тощо, їм потрібна відповідна інформація у доступній формі. Окрім того, батьки можуть потребувати порад стосовно ведення переговорів з представниками різних державних структур з метою оформлення інвалідності, отримання допомоги, влаштування дитини до дитячого закладу тощо.

На першому і другому етапах соціальний педагог наголошує батькам на важливості процесу раннього втручання для розвитку їхньої дитини. Раннє втручання, коли вміння дитини ще недостатньо розвинені, є набагато ефективнішим, ніж коли в неї вже виробилися звички та пройшли періоди, сприятливі для стимулювання психічних процесів. Змінити та надолужити тут щось значно важче. Просвітницька робота має впливати на поведінку батьків і змінювати їхні сподівання щодо дітей.

На третьому етапі сім'ям постійно потрібно надавати інформацію стосовно навчання дітей та корекції їхньої поведінки. Педагоги можуть демонструвати батькам методи роботи з дітьми безпосередньо у класі, вдома чи на батьківських зборах. Сім'ї повинні мати чітке уявлення про те, що містить процес раннього втручання. Їх потрібно детально інформувати про все, що відбувається з їхніми дітьми під час навчання. Зранку, або увечері, коли батьки приводять і забирають своїх дітей. Через деякий час, коли батьки ознайомляться з організацією, процесом надання послуг їхнім дітям, можна пропонувати їм брати участь у підтримці організації: ремонтувати іграшки, допомагати готувати клас до занять, виконувати адміністративну, офісну роботу.

На перший погляд, розумово відстала дитина повинна бути центром уваги всієї сім'ї. В дійсності цього може і не бути в силу